

ZNANSTVENO INFORMIRANJE V ARHIVISTIKI

Miroslav Novak*

UDK: 004:930.25

Miroslav Novak: Znanstveno informiranje v arhivistiki. Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 8/2009, št. 1. str. 513–527.

Izvirnik v slovenščini, izvleček v slovenščini in angleščini, povzetek v angleščini.

Z uvajanjem informacijske tehnologije v življenjski cikel dokumentov se niso spremenili samo arhivski strokovni problemi, ampak tudi njihovo dojetje in obravnavanje v strokovnih krogih arhivistov in dokumentalistov. V tej zvezi postaja pomembno vprašanje relevantnega sistema znanstvenega informiranja. Avtor se tako zavzema za intenzivne metode arhivskega strokovnega dela, posebej v segmentu zajemanja podatkov, ki ustrezajo zahtevam in kriterijem znanstveno-raziskovalnega dela. Ob tem predlaga, da se zajeti podatki standardiziranih podatkovnih struktur sistemsko transformirajo za potrebe uporabnikov v različne oblike kulturnih, upravnih, zdravstvenih in drugih pojavnih oblik arhivskih informacij.

UDC: 004:930.25

Miroslav Novak: Scientific Information in Archival Science. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 8/2009, No. 1, pp. 513–527.

Original in Slovenian, abstract in Slovenian and English, summary in English.

With the implementation of information technology in the document life cycle not only archival professional problems were changed but also their comprehension and treating in professional community of archivists and record managers. In that connection questions relating to the system of scientific information become important. Author strives for intensive methods of archival professional work especially in the segment of data capture which correspond to the claims and criteria of scientific research. He also suggests, that the captured data of standardized data structures should be transformed for the users' need into different formats of cultural, administrative, health and other types of archival information.

Ključne besede: arhivistika, znanstveno informiranje, informatika.

1. UVOD

V zadnjih letih je preko spleta postalo dostopnih več arhivskih podatkovnih zbirk, ki so jih ustvarili in jih vzdržujejo v profesionalnih arhivskih ustanovah. Njihovi uporabniki so omejeni s spletno tehnologijo in računalniško-komunikacijsko infrastrukturo. S tega stališča so arhivi v popolnoma enakem položaju, kot so npr. knjižnice, muzeji ter raziskovalne in druge ustanove, ki pri svojem delu implementirajo rezultate različnih znanstvenih ved in disciplin za izmenjavo ustvarjenih oz. ohranjenih kulturnih, znanstvenih, pedagoških, pravnih, zdravstvenih itd. vsebin oz. informacij.

V arhivih ustvarjene oz. ohranjene vsebine so namenjene različnim ciljem in namenom. Ne glede na uporabljeno tehnologijo za njihovo ustvarjanje in razširjanje so te lahko standardizirane glede na podatkovno strukturo in hkrati s tem tudi objektivne ali subjektivne glede na vsebino. Ob njih najdemo še nestandardizirane informacije, ki so tudi lahko objektivne ali subjektivne, lahko pa so tudi

* Dr. Miroslav Novak, arhivski svetnik, Pokrajinski arhiv Maribor, Glavni trg 7, SI-2000 Maribor, Slovenija.

neopredeljene. Slednjim ni mogoče dodeliti ustreznega statusa, predvsem zaradi pomanjkanja relevantnih podatkov znotraj pričakovanih podatkovnih struktur. Ne glede na njihovo pojavnost pa lahko takim vsebinam dodelimo še druge statuse, kot so signalne, kulturne, znanstvene in druge arhivske informacije.

Če so arhivske informacije posredovane »in situ«,¹ kot so predavanja, razstave arhivskega gradiva, interna in druga arhivska informativna pomagala, ki omogočajo neposredne komentarje arhivskih strokovnih delavcev itd., imajo te praviloma dodano informacijsko vrednost. Njihova značilnost je, da komuniciranje poteka dvosmerno z dvema ali več aktivnimi komunikatorji in v primeru neuspešnih prenosov podatkov lahko komunikatorji sproti odpravljajo pojave šuma v komunikacijah. Arhivske informacije imajo v teh primerih velikokrat status predvsem kulturnih in signalnih informacij.

Popolnoma drug problem predstavlja enosmerno komuniciranje v arhivih. Uspešnost razumevanja in dojetanja prenesenih informacij je prvenstveno odvisna od prejemnika oz. uporabnika sistema enosmernega komuniciranja. V teh primerih se postavljajo vprašanja, kot so: kako, kdaj, pri kom in s kakšnimi dodatnimi sredstvi bo upravljal negativne posledice nastalega šuma v komunikaciji. V arhivskih ustanovah dejansko prevladuje tak tip komuniciranja, saj arhivske ustanove ali/oz. njeni pooblaščenca posredujejo informacije pasivno. Take primere zasledimo pri uporabi arhivskega gradiva v arhivskih čitalnicah, pri uporabi informativnih pomagal izven arhivskih čitalnic, predstavitev arhivskega gradiva brez strokovnega vodstva, pri dostopu do arhivskih informacij s pomočjo sodobne informacijske tehnologije itd.

V elektronskem okolju, še posebej pa na področju spletnih arhivskih podatkovnih zbirk, ugotavljamo podobno, enosmerno paradigmo komunikacije, ki pa jo je mogoče le deloma primerjati z uveljavljeno enosmerno komunikacijo v arhivih. »Stroj« na podlagi izvedenega povpraševanja ustvarja odgovore uporabniku iz določene podatkovne zbirke. Pri tem se pokažejo mnoge omejitve enosmernega komuniciranja. Omenimo naj informacijske omejitve, ki izhajajo iz zajetih podatkovnih struktur, iz uporabljene tehnologije in iz spektra omejitev posameznih raziskovalcev-uporabnikov. V procesu informiranja to pomeni popolnoma drugo izhodišče, ki ga je potrebno upoštevati že pri izgradnji tovrstnih podatkovnih zbirk, izdelavi uporabniških vmesnikov, zajemanju podatkov in tudi v procesih poizvedovanj.

Teoretično pa se s komunikacijskega stališča pojavi vprašanje, ali je mogoče dolgoročno predvideti informacijske potrebe uporabnikov v arhivih. Odgovor je zapleten in ga je mogoče oblikovati v skladu z obstoječo prakso. Ta pa je, da se informacijske potrebe javnosti lahko hitro spreminjajo tako po vsebini kakor tudi po obliki in načinu izvajanja poizvedovanj. To pa s stališča oblikovanja podatkovnih struktur in njihovega zajemanja ustvari nove probleme, ki niso več samo arhivski strokovni, ampak tudi splošni, predvsem upravljavski in celo arhivski strateški. S kompleksnostjo podatkovnih struktur se namreč večja tudi strošek izdelave posameznega zapisa na enoto časa. Logično je potem, da se ob isti izrabi človeških virov zniža število zajetih zapisov določenega arhivskega gradiva in hkrati s tem potencialno omeji dostopnost do še nezajetega arhivskega gradiva.

Iz prakse je znano, da oblikovanje informacij v arhivih zahteva velika vlaganja predvsem v človeške vire, rezultati pa se praviloma pokažejo šele na dolgo dobo, ko nekatere ustvarjene informacije niso več ažurne ali so zaradi pomanjkanja podatkov

¹ Posredovanje informacij neposredno z obiskom v arhivski ustanovi, preko spleta, po telefonu, pošti, pooblaščenca itd.

celo neuporabne v smislu zagotavljanja kontekstnega poizvedovanja. S tega stališča je potrebno v arhivskih informacijskih sistemih zajeti podatke in jih organizirati na ta način, da vzdržijo potrebne kritične analize vsebin, da so preverljivi, da so opremljeni s potrebnimi metapodatkovnimi vsebinami, da so natančni, kontekstno ustrezno povezani itd. Zajeti podatki v arhivskih informacijskih sistemih, ki so dostopni preko spleta, morajo biti ustvarjeni na ta način, da jih uporabnik lahko obravnava kot relevantne informacije z vsemi značilnostmi znanstvenih informacij.

Prav zaradi tega mora arhivska stroka v elektronskem okolju intenzivirati produkcijo znanstvenih informacij. Pri tem moremo določiti vsaj dve veliki področji znanstvenega informiranja. Prvo obsega znanstveno informiranje znotraj stroke - to je med arhivskimi delavci profesionalnih arhivskih ustanov, med zaposlenimi v arhivskih ustanovah in ustvarjalci arhivskega gradiva, med arhivisti in konservatorji, informatiki itd. Drugo področje pa obsega znanstveno informiranje uporabnikov arhivskega gradiva.

Za zajemanje podatkov v arhivih, ki bodo postali znanstvene informacije, je potrebno na področju stroke standardizirati mnoge strokovne postopke, točke preverjanja postopkov in doseženih rezultatov, dosledno uveljaviti strokovne standarde, predvsem pa postaviti arhivistiko v sistem znanstveno-raziskovalnega okolja kot samostojno znanstveno vedo s potrebnimi disciplinami.

2. TERMINOLOGIJA

Čeprav je ZVDAGA opredelil nekaj pojmov s področja arhivske dejavnosti, kar je mogoče neposredno uporabiti v terminološki shemi definicije raziskovalnega polja arhivistike, pa obstaja še množica drugih pojmov, ki tam niso opredeljeni, a jih potrebujemo za strokovna in znanstveno-raziskovalna dela. V nadaljevanju so opredeljeni le tisti izbrani pojmi, ki so potrebni za razumevanje predstavljene vsebine prispevka.

Abstrakcija je miselni proces, pri katerem pride do razločevanja med idejami in objekti obravnave. Pri tem običajno odmislimo podrobnosti. S procesom abstrahiranja ugotavljamo skupne značilnosti različnih entitet. V arhivski teoriji in praksi abstrakcijo prištevamo med osnovne metode strokovnega dela.

Aplikativne raziskave so tiste, ki dajejo neposredno uporabna spoznanja o strategijah, metodah in tehnikah arhivskega strokovnega dela, njihovi uspešnosti in učinkovitosti na določenem področju ali pri reševanju določenih problemov.

Arhivistika je veda, ki se ukvarja z razvojem metodologije arhivskega strokovnega dela, oblikovanjem arhivskih strokovnih in raziskovalnih principov, ustvarjanjem predpisov in standardov v zvezi z nastajanjem dokumentacije, vrednotenjem vsebin in kontekstov pomembnih dokumentov. Predmet raziskav so tudi preslikave vsebin dokumentov in kontekstov v času in prostoru ter uporaba arhivskega gradiva kot kulturnega spomenika in kot sredstva za pravno varstvo oseb. Arhivistika spada med humanistične vede.

Arhivska teorija in praksa je celota teoretičnih in praktičnih znanj in spoznanj, ki so potrebne za izvajanje praktične arhivske dejavnosti.

Dokumentologija je veda, ki so jo do nedavnega enačili z dokumentalistiko, danes z njo označujemo znanstveni študij o klasičnih in elektronskih dokumentih, vključno z raziskovanjem njihove strukture, oblike, avtomatizacije in

predstavitve. Pojem je uporaben tudi v smislu raziskav o težko opredeljivih in unikatnih bistvih dokumentov z mnogovrstnimi pojavnimi oblikami.

Poizvedovalne raziskave so tiste, katerih namen je odkriti probleme, jih formulirati in postaviti preverljive hipoteze. V njih se seznanimo z nekaterimi osnovnimi značilnostmi novega pojava ali področja in se pripravimo za kasnejša bolj natančna in poglobljena raziskovanja. Cilj teh raziskav je opredeliti osnovne značilnosti, jih podrobneje definirati in poiskati njihove sestavine.

Metoda je oblika načrtnega, premišljenega dejanja, ravnanja ali mišljenja za doseg kakega cilja; način, postopek.

Razvojne raziskave so tiste, katerih cilj je pridobivanje, združevanje, oblikovanje in uporaba obstoječega znanstvenega, tehnološkega, poslovnega ali drugega ustreznega znanja in spretnosti za namene izdelovanja načrtov in ureditev ali oblikovanja za nove, spremenjene ali izboljšane proizvode, procese ali storitve.

Študije primerov so tiste, kjer skušamo na osnovi analize enega samega primera nekega pojava ali procesa spoznati njegove osnovne značilnosti z namenom, da bi postavili hipoteze o teh značilnostih in bi jih lahko preverili za vse tovrstne pojave.

Temeljne raziskave so tiste, pri katerih se opravlja eksperimentalno ali teoretično delo zato, da se pridobijo nova znanja o temeljnih pojavov in dejstev, ki jih je mogoče opazovati, brez neposredne praktične uporabe.

Terminologija je celota izrazov določene vede, stroke, panoge; strokovno izrazje, izrazoslovje.

Véde sestavljajo znanost in predstavljajo človeške aktivnosti z jasnimi raziskovalnimi cilji in si prizadevajo po metodični poti priti do sistematično izpeljanih, urejenih in dokazljivih spoznanj. Vede se delijo na discipline. Glede na predmete obravnave jih delimo na družbene, naravoslovne, humanistične, empirične, teoretične, tehnične, uporabne vede in druge vede.

Znanost je dejavnost, ki ima jasne raziskovalne cilje in si prizadeva, metodično priti do sistematično izpeljanih, urejenih in dokazljivih spoznanj. Deli se na posamezne znanstvene vede.

3. IZHODIŠČA ZNANSTVENEGA INFORMIRANJA V ARHIVISTIKI

Vsebine znanstvenega informiranja v arhivistiki moremo iskati v razumevanju pojma »arhivistika«. Na splošno z njim označujemo množico arhivskih strokovnih in raziskovalnih aktivnosti, ki se nanašajo na dolgoročno varovanje in ohranjanje arhivskega gradiva in na njegovo uporabo. Če pa želimo pojem natančneje opredeliti, lahko to izvedemo npr. na podlagi zajetih podatkov v sistemu COBISS, ki vsebujejo pojem "arhivistika". Poizvedba daje preko 1500 zadetkov.² Njihova analiza pa daje pisano paleto vsebin, ki zajemajo materialno varstvo arhivskega gradiva, tehnične zahteve izgradnje arhivskih skladišč, vrednotenje, upravljanje z dokumentacijo, objave virov, poročila s kongresov, predstavitve posameznih pojavnih oblik arhivskega gradiva, razstavno dejavnost, pomožne zgodovinske vede, delovanje arhivskega društva, bibliografijo, nove nosilce informacij, bolezni v arhivih, pa tudi arhive kot informacijske servise, mikrofilmanje in digitalizacijo, standardizacijo,

² Sneto 21. 12. 2008 s spletnega naslova <http://www.cobiss.si/scripts/cobiss?command=SEARCH&base=COBIB&select=arhivistika>.

aktivnosti na področju dokumentarnega gradiva pri ustvarjalcih, zakonodajo, projektne pristope pri delu z arhivskim in dokumentarnim gradivom, sistemizacijo delovnih področij v okviru arhivske teorije in prakse, ocene publikacij, strokovne seminarje, vodnike po arhivskem gradivu itd. Če povzamemo področja dejavnosti, ki jih pokriva pojem »arhivistika« v omenjenem kontekstu, potem moremo ugotoviti, da je to na prvi pogled »univerzalna veda«, ki pokriva tako naravoslovje kot tudi tehniko in družboslovje, paleta različnih dogajanj na temo hrambe dokumentov itd. Da je zmeda na tem področju še večja, pa jo raziskovalci s področja zgodovinopisja preferirano poimenujejo kot »pomožna zgodovinska veda³«.

Nekatera vprašanja, ki se postavljajo v zvezi s pojmom »arhivistika«, so:

- Ali je sploh upravičeno arhivistiko poimenovati kot vedo ali je to zgolj dejavnost, ki se je razvila do nivoja »sophisticiranega obrtništva«?⁴
- Če je arhivistika veda, kako jo definirati v celotnem družbenem sistemu znanstvenega raziskovanja oz. v obstoječem sistemu klasifikacije znanosti?
- Kako vzpostaviti čvrste in jasne odnose med arhivistiko in drugimi sorodnimi in pomožnimi vedami?

Odgovore na zgornja vprašanja so v slovenskem prostoru iskali mnogi slovenski arhivisti. Omenim naj samo dr. Jožeta Žontarja, dr. Petra Pavla Klasinca, dr. Vladimirja Žumra, dr. Boruta Holcmana ter dr. Matevža Koširja.⁵ Ti so se osredotočili predvsem na sistematiko vsebin in njihovo razločevanje ter na terminologijo. Ostalo pa je veliko dela na področju vzpostavljanja odnosov med arhivistiko in drugimi vedami. Prav zato je potrebno jasno definirati metode in cilje arhivskega strokovnega in raziskovalnega dela, uskladiti arhivsko strokovno terminologijo, jo

³ Arhivistika je pomožna zgodovinska veda, če jo opazujemo z zgodovinarjevega zornega kota. Jasno je, da potrebujejo zgodovinarji znanja in spoznanja arhivistov, da lahko ustrezno raziščejo arhivske vire. To pomeni, da oba, tako zgodovinar-raziskovalec kot tudi arhivist, morata uporabiti enake paradigme, velikokrat tudi enake metode dela, a so usmeritve raziskovanja, predvsem pa metodologija raziskovalnega dela običajno z nasprotnimi težišči. To pomeni, da arhivist pri oblikovanju znanstvenih informacij mora raziskovati v smeri od splošnega k posameznemu (npr. dokumentu, dogodku, osebi itd.), zgodovinarji-raziskovalci pa morajo pogosto ubrati nasprotno pot. Od posameznega proti splošnemu, da oblikujejo ustrezne sinteze raziskovalnega dela. Prav zato je s stališča doseganja znanstvenega in kulturnega nivoja družbe v času in prostoru potrebno dojeti to »skladje v neskladju« interesov. Tako izhodišče pa ni toliko pomembno pri raziskovanju v okviru obvladljivih količin klasičnega arhivskega gradiva v arhivskih čitalnicah, ampak pri določanju strategij in načinov oblikovanja podatkovnih zbirk primarnega in sekundarnega arhivskega podatkovnega potenciala ter metod in načinov logično vsebinskega povezovanja podatkov znotraj virtualnih pojavnih oblik arhivskega gradiva.

⁴ Znano je, da je znanost in znotraj nje vsaka veda univerzalna in v svojem bistvu ne more biti odvisna od vsakdanjih dejavnikov. Pri realizaciji na področju temeljnih raziskav mora upoštevati predvsem dosežena teoretična spoznanja, ki temeljijo na veliki stopnji abstrakcije, sistemizacije znanj in spoznanj, predvsem pa sistemizacije strokovne terminologije. Pri tem ni mogoče upoštevati mnogih lokalnih dejavnikov, predvsem pa pravnih omejitev, lokalnih človeških potencialov in tudi ne materialno tehničnega okolja, v katerem se lahko v določenem času in prostoru uresničuje. Drugo pa je vprašanje aplikacije spoznanj temeljnih raziskav v posamezna okolja. V tem primeru so zelo pomembni potenciali, kot so lokalni človeški viri, pravni okvirji njihovih realizacij, materialno tehnične možnosti njihovega uresničevanja itd. V tem kontekstu se zdi, da je obvladovanje človeških virov strateško najbolj občutljivo področje, saj je le z njihovo pomočjo mogoče popularizirati tovrstna znanja v širši javnosti. Hkrati s tem pa jo ti utemeljujejo na podlagi svojega dela in v skladu z lastnimi dosežki razvijajo in nadgrajujejo s spoznanji drugih arhivskih strokovnih delavcev, kakor tudi v odvisnosti z drugimi pomožnimi arhivskimi vedami na njihovem aplikativnem nivoju.

⁵ Izbrani prispevki s tega področja: Žontar, J. Zgodovinopisje in arhivistika. V: Arhivi, št. 1/2 (1999), str. 17–20. Žontar, J. The history of archival science in Slovenia. Stockholm, 1997, str. 47–56. Žontar, J. Arhivska veda v 20. stoletju. Ljubljana, 2003. Žontar, J. Zgodovina arhivistike na Slovenskem. V: Arhivi, št. 1/2 (1995), str. 13–17. Klasinc, P. P. Razmišljanje o osnovah sodobne arhivske teorije in prakse. V: Sodobni arhivi. (1995), str. 165–168. Klasinc, P. P. Interdisciplinarnost v arhivski znanosti. V: Sodobni arhivi. (1996), str. 50–56. Klasinc, P. P. Znanstveno-raziskovalno delo v arhivih. V: Sodobni arhivi. (1994), str. 83–87. Žumer, V. Strokovni in politični vidiki valorizacije arhivskega gradiva. V: Arhivi, št. 1/2 (1999), str. 39–49. Holcman, B. Arhivistika - obrt ali znanost : kako naj imenujem delo, ki ga opravljam? Obrt ali znanost? V: Slovenski arhivski časopis, št. 2 (1994), str. 2–3. Košir, M. Arhivistika : pot do samostojne znanstvene discipline. V: Arhivi, št. 1 (2002), str. 295–301.

ustrezno sistemizirati ter jasno opredeliti območje raziskovalnega dela arhivistike. Zdi se, da je edino na ta način mogoče v prihodnosti vzpostaviti potrebna razmerja med arhivistiko in drugimi vedami.

Znanstveno obravnavanje dokumentov⁶ je v njihovem življenjskem ciklu tesno povezano z različnimi strokami in vedami. Relevantnost njihovih spoznanj variira tako glede obravnavanja pojavnosti dokumentov kot tudi njihovih vsebin in kontekstov. Pri tem se uporabnost rezultatov tovrstnih raziskav spreminja glede na zorni kot opazovanja kot tudi glede na čas in prostor njihovega pojavljanja. V tem kontekstu imajo poseben pomen subjektivna znanja in spoznanja raziskovalcev posameznih raziskovalnih problemov. Predvsem pa je pomembno njihovo dojetanje načinov in oblik implementacije rezultatov posameznih raziskav tako pri upravljavcih in imetnikih podatkov oz. informacij kot tudi uporabnikih. Posebno slednje izhodišče generira pomembna vprašanja glede ustvarjanja teoretično optimalne podatkovne strukture arhivskih podatkov. Ta bi morala vzdržati presojo vnaprej nedefiniranih poizvedovanj težko določljivih ciljnih skupin raziskovalcev in njihovih raziskovalnih tem v prihodnosti.

Splošno klimo odnosa do raziskovalnih tem, ki so povezane z dokumenti v njihovem življenjskem ciklu, generirajo raziskovalni potenciali. Če teh ni dovolj v določenem času in prostoru, pride do nazadovanja posameznih strok kot družbene dejavnosti in aktivnosti njenih posameznikov ter novih znanj in spoznanj. Arhivistika na te pojave ni imuna. Tako npr. zahteve po avtomatizaciji generiranja arhivskih znanstvenih informacij postajajo ob napredku tehnoloških rešitev vedno bolj uresničljive s tehnološkega stališča, ne pa toliko z arhivskega-vsebinskega stališča. Že sama tehnološko dokaj enostavna izvedba geografskega uporabniškega vmesnika za poizvedovanje po arhivskem gradivu preko spleta predstavlja intenzivno sodelovanje arhivistov, (historičnih) geografov in informatikov in s tem zelo kompleksno nalogo, ki je v Sloveniji ni mogoče hitro in kvalitetno uresničiti.

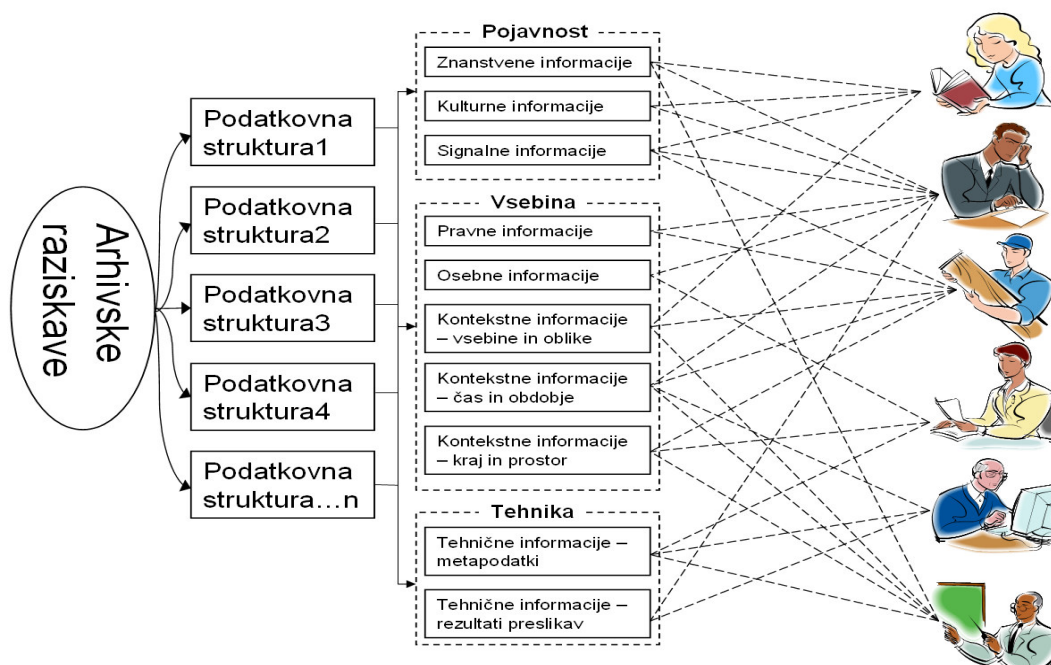
Prav zaradi tega bi bilo potrebno v slovenski arhivistiki z metodološkega stališča ločiti področja, ki se pojavljajo kot raziskovalne »entitete vsebin in oblik dokumentov« ter raziskovalne »entitete kontekstov arhivskega gradiva«. Vsako izmed njih bi bilo potrebno obravnavati kot samostojna znanstveno-raziskovalna področja, rezultate raziskav pa sistematično povzemati na višjem nivoju. Kot izhodišče raziskovalnega področja »vsebine in oblike dokumentov« moremo povzeti Schelenbergovo tezo, da osnovo dokumentov predstavljajo »entitete podatki« na/v »entitetah mediji« oz. »entitetah nosilci«. Iz tega spoznanja lahko sklepamo, da obravnavanje dokumentov v arhivistiki ne sme biti več omejeno zgolj na eno entiteto, to je »entiteta dokument«, kot so to primeri iz klasičnih arhivskih informacijskih sistemov (papirna informativna pomagala). Za potrebe znanstvenega informiranja v arhivistiki, ki je podprto z informacijsko tehnologijo, moramo tako opredeliti vsaj štiri (verjetno pa še več) skupine osnovnih raziskovalnih področij (vsebine dokumentov, konteksti dokumentov, podatki na dokumentih o dokumentih, nosilci dokumentov). Za vsako izmed teh področij je mogoče določiti dokaj podrobne raziskovalne vsebine. Pri tem moramo izhajati iz spoznanja, da njihova sistematika dolgoročno ni »stabilna«. Ta se spreminja tudi znotraj posameznih krajših časovnih obdobij, na ožjem prostoru in celo glede na tehnološke izvedbe posameznih pojavnih oblik dokumentov. Prav zaradi te relativnosti področij, ki jih je potrebno obravnavati, in zaradi množice problemov, ki so s tem povezani, sklepamo, da jih

⁶ *Pojem dokument označuje prvenstveno listino z uradno veljavnostjo. S pojmom pa označujemo tudi vse, kar kaže oziroma potrjuje resničnost ali obstoj česa.*

moremo ustrezno obravnavati le v okviru različnih strok in s tem povezanih znanstvenih ved oz. disciplin. Iz tega povzamemo, da je za obravnavanje dokumentov v času in prostoru, ne glede na njihovo pojavnost, potrebno oblikovati relacije med posameznimi vedami oz. disciplinami, ki pokrivajo celotno raziskovalno polje življenjskih ciklov dokumentov. Na ta način lahko uresničimo enega izmed pogojev znanstvenega informiranja v arhivistiki: sistematike doseženih spoznanj. Sistematika disciplin, povezanih z obravnavanjem dokumentov, mora v osnovi odražati načela delitve po predmetu obravnavanja težišč problemov, ki so povezani z dokumenti v njihovih življenjskih ciklih. Pri tem ugotavljamo mnoge vsebinske in terminološke probleme, saj se zaradi nedosledne uporabe posameznih terminov in označb ali zaradi različne tradicije uporabe posameznih pojmov pojavlja velika terminološko-vsebinska zmeda že na nivoju same sistematike ved in disciplin, ki so kakorkoli povezane z dokumenti in njihovimi življenjskimi cikli.

4. SISTEMATIKA VED, KI SO POVEZANE Z OBRAVNAVANJEM DOKUMENTOV

Če je strokovna javnost za potrebe obravnavanja papirne dokumentacije do nedavnega sprejemala delitev strokovnih znanj in dognanj, ki so potrebne za aktivni življenjski cikel dokumentov, in jih opredelila s pojmom »dokumentalistika«, se je za celoto znanj, potrebnih za obvladovanje pasivnega dela življenjskega cikla, uveljavil pojem »arhivistika«. Obe področji raziskovalnih aktivnosti sta oblikovali tudi svoje »pomožne« ali »dopolnilne« vede oz. discipline. Tako je dokumentalistika vključevala predvsem informatiko, teorijo informacijskih sistemov, jezikoslovje, informacijsko tehnologijo, komunikacije itd. Arhivistika pa je vključevala predvsem splošno zgodovino, domoznanstvo, historično geografijo in druge zgodovinske pomožne vede, sociologijo, pravo, jezikoslovje, kemijo, fiziko itd. V novejšem času se pojavljajo še informatika, teorija sistemov, teorija preslikav, informacijska tehnologija itd.

Poenostavljeni model zajemanja podatkov na podlagi arhivskih raziskav v odnosu do transformacije informacij, ki zadovoljujejo informacijske potrebe uporabnikov

Z uvedbo informacijske tehnologije v celotnem življenjskem ciklu dokumentov ne zaznamo takoj bistvenih vsebinskih problemov in sprememb. Te se dogajajo v ozadju. Med večje spremembe gotovo spadajo tiste, ki so povezane z definicijami postopkov in stanj dokumentov v življenjskem ciklu. Iz prakse je znano, da standardizirani postopki praviloma vodijo k »standardizacijam organizacije višje stopnje«. Te se izvajajo tako na nivoju različnih sistemskih rešitev uvajanja kvalitete poslovanja, optimizacije postopkov pa vse do potrebnih izobraževanj zaposlenih, ki se dejansko na tak ali drugačen način dotaknejo slehernega posameznika, ki podpira nastanek, obdelavo, uporabo ali hrambo dokumentov. Za te namene je potrebno zagotoviti sistem informiranja, ki mora biti stabilen skozi daljše obdobje in dejansko predstavlja podsistem znanstvenega informiranja v arhivistiki.

Posebno področje raziskav in s tem tudi zahtev po znanstvenem informiranju znotraj arhivistike predstavljajo tisti dokumenti, ki so »rojeni v elektronskem okolju« in bodo tam »živeli« svoj celoten življenjski cikel. Problemi, ki so s tem povezani, so tako strokovne, pravne, tehnološke, sociološke in še kakšne narave.

Iz zgornjih izhodišč postane jasno, da je ob omenjenih dveh raziskovalnih področjih dokumentalistike in arhivistike potrebno v procesih arhivskega strokovnega dela upoštevati in obvladovati še spoznanja drugih ved oz. disciplin, kot so študij zgodovinskih virov, teorijo nastanka dokumentov, splošno lingvistiko, upravljanje procesov, informacijsko tehnologijo, informatiko, teorijo komunikacij, zgodovino poslovanja, diplomatiko, filigranologijo (veda o vodnih znakih), sfragistiko, paleografijo, kodikologijo (veda o dokumentih kot fizičnih objektih), dokumentologijo in znotraj nje teorijo dokumentov, teorijo virov, teorijo dokumentne lingvistike, teorijo sistemov računalniškega poizvedovanja, teorijo hrambe dokumentov, teorijo dokumentnih poti, teorijo dokumentiranja za upravljanje, teorijo filmskih, fotografskih in fonografskih dokumentov, teorijo elektronskih dokumentov, teorijo preslikav podatkov, teorijo znanstvenih in tehnoloških dokumentov, teorijo posebnih zvrsti dokumentov, avtomatsko obdelavo podatkov itd. Iz tega sledi, da pri tem ne gre več za dvo- ali večstranska razmerja med različnimi vedami in disciplinami, ki so opredeljena v dvodimenzionalnem prostoru, ampak za množico razmerij, ki jih je na sedanji stopnji razvoja mogoče le s težavo opredeliti. Prav zato si lahko ta razmerja ponazorimo na podlagi modela tridimenzionalnega prostora, ki predstavlja raziskovalni prostor dokumentov v njihovem življenjskem ciklu, posamezne vede in stroke pa kot vektorje z različnimi težišči znotraj tega prostora.

Nove vede in spoznanja, ki so potrebna za tovrstne aktivnosti, vodijo v določeno neskladje z zgoraj predstavljenim dojetjem in sistemizacijo ved in disciplin, ki so povezane z dokumenti kot entitetami raziskav. To neskladje zahteva poglobljen razmislek o smotrnosti delitve raziskovalnih polj zgolj na dokumentalistiko in arhivistiko in njune pomožne vede in discipline.

5. ARHIVISTIKA V LUČI RAZVOJA LASTNEGA RAZISKOVALNEGA POLJA

Sodobni pogled na »arhivistiko« pokaže vsaj tri stopnje razvoja in s tem tudi tri plasti strokovnih teoretičnih in praktičnih ter raziskovalnih dejavnosti, ki se izvajajo za potrebe dolgoročne hrambe in uporabe dokumentov oz. arhivskega gradiva. Sistemizacija pa ni omejena zgolj na določeno obdobje ali območje, pa tudi ne na posamezne skupine strokovnjakov ali pojavnne oblike dokumentov. Podobno ali najdemo večkrat celo enako paradigmo v razvoju odnosa posameznikov do problemov, ki so povezani z obravnavanjem dokumentacije.

Izhodiščno fazo razvoja arhivistike predstavljajo posamezne »know-how« metodološke rešitve, ki so jih arhivski strokovni delavci oblikovali v skladu s stopnjo družbenega razvoja, ki je temeljila na inovativnosti in individualnih strokovnih znanjih arhivskih delavcev. Na tem nivoju se je začela razvijati tudi strokovna terminologija, izvaja se individualno izobraževanje novih strokovnih delavcev. Velik poudarek je na uveljavljanju osnovnih arhivskih strokovnih principov tako znotraj arhivske dejavnosti kot tudi širše. Pretok znanj na tem nivoju je relativno omejen na posamezne strokovne skupine.

Drugo stopnjo razvoja »arhivistike« predstavljajo jasno definirane strokovne osnove delovanja in uveljavljene metodološke in strokovne rešitve običajnih strokovnih problemov. Arhivska dejavnost je v tem segmentu na nivoju aktivnosti, ki jih pogovorno imenujemo »arhivska teorija in praksa«. Na tem nivoju je razvita strokovna terminologija, vzpostavljeni so temeljni principi delovanja arhivske stroke, pojavljajo se prizadevanja za načrtno izobraževanje kadrov, postopki formalizacije znanj v obliki strokovnih prispevkov postajajo utečena praksa strokovnih aktivnosti. Kljub temu opazimo, da je še mnogo rešitev, predvsem nevsakdanjih problemov, izvedenih po principu »know-how« in »ad hoc«, večkrat brez ustreznega teoretičnega ozadja ali vpliva na druge dejavnike v okolju, v katerem se razvija arhivska stroka. Osnovni problemi, ki jih je mogoče opredeliti v tej fazi razvoja, se pojavljajo na področju analize strokovnih postopkov in rešitev, uporabljene metodologije raziskovalne metodologije, vzpostavitve vzajemnih odnosov in vplivov z drugimi vedami in podobno. Iz prakse lahko vidimo, da je tak sistem raziskovalnega dela bilo mogoče implementirati predvsem v klasičnem, papirnem okolju in to samo zaradi »robustnosti sistema«, ki so ga izgradili skozi stoletja za potrebe arhiviranja klasičnega arhivskega gradiva.

S sistemsko in celovito podporo preslikav arhivskih strokovnih postopkov v elektronsko okolje se med drugim pojavi problem implementacije različnih rešitev in s tem tudi različnih pridobljenih rezultatov za isto »realno strokovno entiteto«, ki jo obravnavamo v okviru arhivske teorije in prakse. Pojavi se torej problem zamenjave »arhivskega strokovnega« pristopa z »arhivskim znanstvenim« pristopom do reševanja posameznih arhivističnih problemov. To dosežemo predvsem z visoko stopnjo abstrakcije tako v segmentu arhivskih strokovnih postopkov, obravnav arhivskega gradiva kot tudi v segmentu historičnih, geografskih, socioloških in drugih kontekstov. Pri tem imajo arhivisti dobre vzglede v segmentu kritičnega objavljanja arhivskih virov.

Informacijske rešitve na področju upravljanja z dokumenti so prinesle mnoge strokovne dvome, med drugim tudi v osnovna načela arhivske teorije in prakse, predvsem pa nejasnosti, ki so rezultat dolgoletnih različnih strokovnih praks in tradicij, neustrezno razumevanje uveljavljenih pojmov in njihovih vsebin iz drugih strokovnih okolij. Ob teh najdemo še druge podobne anomalije tako na teoretičnem kot tudi na praktičnem področju. Ne glede na omejene človeške vire in njihovo sicer formalno ustrezno izobrazbo je okvire znanstvenega dela na področju arhivske teorije in prakse krojilo splošno mnenje, ki so ga oblikovali (in ga še oblikujejo) uporabniki, ki se v pretežni meri ukvarjajo z zgodovinopisjem. Tako usmerjena arhivska strokovna javnost je po svoji naravi lahko ustvarjala odgovore na impulze, predvsem z »know-how« rešitvami, ki so sicer temeljili na že pred dobrim stoletjem jasno postavljenimi in tudi uveljavljenimi osnovnimi strokovnimi principi arhivske prakse. Da pa se arhivska strokovna javnost le počasi odziva na hitre spremembe v družbi, veliko pripomore tudi »žlahtna konzervativnost« arhivskih strokovnih delavcev, predvsem pa dejstvo, da arhivisti skrbijo za »zgodovinske vire« in že s tem v svoji osnovi ne morejo in ne smejo biti radikalni, nepremišljeni, zaletavi na področju

njihove dolgoročne hrambe. Večina procesov v arhivski teoriji in praksi je ireverzibilna, zato je zahteva po znanstvenem informiranju v arhivistiki še toliko bolj upravičena.

6. PRAVNI OKVIRJI ZNANSTVENO-RAZISKOVALNEGA DELA V ARHIVSKI DEJAVNOSTI

Čeprav je znanstveno-raziskovalno delo na področju arhivistike opredeljeno v ZVDAGA, in sicer v poglavju o arhivski javni službi, kjer je v 53. členu definirana dejavnost arhivske javne službe kot »opravljanje raziskovalnih nalog na področju arhivistike, zgodovine in drugih ved, povezanih z arhivskim gradivom«, pa v nadaljevanju zaman iščemo jasnejšo definicijo »arhivistike«.

V zakonu se pojavljata samo še dve besedni zvezi s pojmom »arhivistika«. Prva je navedena v 67. členu, kjer je opredeljena arhivska komisija, in sicer v odstavku, kjer opredeljuje sestavo komisije, ki jo morajo sestavljati strokovnjaki ali strokovnjakinje s področja državne uprave, zgodovine in »arhivistike«. Druga pa je v 76. členu, kjer določa, da mora inšpektor ali inšpektorica za opravljanje inšpekcijskega nadzora po tem zakonu izpolnjevati poleg splošnih pogojev iz zakona, ki ureja inšpekcijski nadzor, tudi enega izmed dveh pogojev, in sicer, da ima opravljen strokovni izpit iz »arhivistike«.⁷ Obe zahtevi v obstoječi zakonodaji sta popolnoma legitimni in pravilni, a potrebno se je vprašati, kaj ta pojem dejansko opredeljuje. Odgovor je sila preprost, ali pa zelo zapleten, ker sistem znotraj arhivske stroke ni ustrezno opredeljen na podlagi »znanstvenih dognanj«. Če je še do nedavnega veljalo, da se je arhivistika kot stroka ukvarjala predvsem z arhivskim gradivom, danes to ne velja več. Arhivisti so se dejansko »prisiljeni«, tudi na podlagi zakona, ukvarjati s problemi, ki so pred njegovim sprejemom le posredno spadali v krog dejavnosti arhivske službe. Gre predvsem za aktivnosti, ki jih poznamo na področju elektronske hrambe, kjer arhivisti neposredno posegajo v segmente aktivnega življenjskega cikla dokumentov. To področje se je arhivistov pred desetletji dotikalo le toliko, kolikor je bilo potrebno zagotoviti hrambo »pomembnih« oz. »arhivskih« dokumentov pred uničenjem. Danes pa se nanaša na celoto nastale dokumentacije javnopravnih oseb.

Obstaja pa še eno veliko področje arhivistike, ki je na izvedbenem nivoju opredeljeno z ZVDAGA in arhivskimi strokovnimi standardi in ga največkrat enačimo z rezultati arhivskih strokovnih aktivnosti. V splošnem ga poenostavljeno imenujemo popisovanje. Analiza zgornjih pojavnih oblik arhivskih informativnih pomagal kaže na to, da so ta posredovala predvsem signalne in kulturne informacije iz vsebin in pojavnih oblik arhivskega gradiva. Tovrstne informacije so bile praviloma uporabne za uporabnike z ustreznim predznanjem oz. za tiste, ki so pred uporabo arhivskega gradiva v arhivski čitalnici opravili potrebne predhodne raziskave oz. konzultacije. Z uvajanjem informacijske tehnologije prihaja tudi v tem segmentu do večjih sprememb. Prva je ta, da podatki, posredovani s pomočjo informacijske tehnologije, morajo biti preverljivi že v procesu raziskovanja podatkovne zbirke o arhivskem gradivu. To pomeni, da morajo imeti tovrstne informacije zakonitosti znanstvenih informacij.

⁷ Vsebinske zahteve za opravljanje strokovnega izpita za arhivsko dejavnost so opredeljene v Pravilniku o pridobivanju nazivov na področju varstva kulturne dediščine in varstva arhivskega gradiva. Ur.l. RS, št. 101/2008.

7. IZBRANI METODOLOŠKI PROBLEMI PRIMARNIH, APLIKATIVNIH IN POIZVEDOVALNIH RAZISKAV

Arhivistiko definira predmet proučevanja, to je arhivsko in dokumentarno gradivo. Pri tem je omejena predvsem na:

- področje zbiranja in uporabe arhivskega gradiva, kontekstnost arhivskih vsebin in vsebin iz arhivskega gradiva,
- poizvedovanje in predstavitev,
- dolgoročno hrambo zapisov arhivskih vsebin in njih nosilcev,
- preslikave vsebin iz sistemov, ki so v odnosi »mnogi proti mnogim«.

Glede na značilnosti raziskav v okviru arhivistike, moremo te sistemizirati v primarne, aplikativne in poizvedovalne.

Primarne raziskave moremo opredeliti na vseh področjih arhivistike, ki se nanašajo na zakonitosti, neznane implementacije metodoloških, tehnoloških, organizacijskih rešitev pri ustvarjalcu in se nanašajo na pojavnost arhivskega gradiva in na njegove vsebine v okviru dejavnosti ustvarjalca arhivskega gradiva. Primarne raziskave pa je mogoče definirati tudi znotraj dejavnosti arhivskih ustanov. Pri tem naj omenim le:

- valorizacije ustvarjalcev (ugotavljanje statusov javnopравnih oseb in utemeljitev njihovih statusov),
- raziskave v segmentu priprave historiatov novo valoriziranih ali nepoznanih ustvarjalcev arhivskega gradiva,
- raziskave na področju ugotavljanja in definiranja razmerij med ustvarjalci arhivskega gradiva v odnosu do ohranjenega arhivskega gradiva,
- raziskave na področju vzpostavljanja nejasnih oz. še nepoznanih relacij med vsebinami arhivskega gradiva,
- raziskave na področju vzpostavljanja relacij med arhivskim gradivom in osebami, korporacijami, predmetnimi oz. zemljepisnimi gesli na vseh nivojih popisov arhivskega gradiva, če relacija ni sama po sebi dovolj povedna ali za tako relacijo ni relevantnega podatka,
- raziskave na področju nepreizkušenih in neznanih značilnosti posegov na področje materialnega varovanja zapisov arhivskih vsebin in njihovih nosilcev,
- raziskave na področju ugotavljanja zakonitosti življenjskega cikla dokumentov v elektronskem okolju pri ustvarjalcih arhivskega gradiva itd.,
- raziskave na področju vzpostavitve sistema urejanja neurejenega arhivskega gradiva brez klasifikacijskega načrta oz. brez informativnih pomagal itd.

Aplikativne raziskave je mogoče deliti na obsežne raziskave in raziskave omejenega obsega. Obsežne in intenzivne aplikativne raziskave je mogoče najti:

- v segmentih vzpostavljanja kontekstnih razmerij znotraj vsebin arhivskega gradiva,
- na področju priprav historiatov arhivskih fondov in zbirk,
- v ugotavljanju zgodovinskih dejstev v zvezi z ustvarjalci arhivskega gradiva,

- v oblikovanju normativnih zapisov o pravnih in fizičnih osebah, o korporativnih telesih, o krajevnih in predmetnih gestih,
- na področju paleografije
- na področju kronologije,
- na področju diplomatike,
- na področju tehnik zapisovanja,
- na področju uporabe informacijske tehnologije,
- na področju vzpostavljanja sistemov ureditve arhivskega gradiva, itd.

Aplikativne raziskave omejenega obsega pa je mogoče najti znotraj arhivistike predvsem na področju:

- urejanja in popisovanja arhivskega gradiva,
- oblikovanja arhivskih informacij za popisne enote, ki so višje od dokumenta oz. združenega dokumenta,
- vzpostavljanja kontekstnih povezav itd.

V arhivistiki se izvajajo še različne raziskave, katerih namen je ugotavljati primernost izvajanja poznejših primarnih ali aplikativnih raziskav.

Med znane izbrane metodološke probleme vzpostavljanja sistema znanstvenega informiranja v arhivistiki prištevamo:

- zagotavljanje ustreznega znanstvenega aparata na nivoju popisnih enot oz. posameznih podatkovnih struktur,
- pomanjkanje doslednega upoštevanja osnovnih metodoloških načel razvrščanja informacij na podlagi vzpostavljenih kriterijev,
- odsotnost intenzivnejših metod merjenja v arhivistiki,
- doslednost implementacije znanstvenih metod dela za ustvarjanje podatkov, ki so namenjeni znanstvenemu informiranju,
- izgradnjo metodologije vsebinske analize arhivskega gradiva,
- izgradnjo metodologije podatkovne analize arhivskega gradiva,
- izgradnjo metodologije formalne analize arhivskega gradiva,
- ustrezne implementacije metod preslikav podatkov v računalniško podprte arhivske informacijske sisteme,
- izgradnjo standardnega sistema redukcije, suplementacije in aproksimacije podatkov pri preslikavah podatkovnih struktur v ponorne sisteme itd.

8. IZBRANI PROBLEMI OBLIKOVANJA PODATKOVNIH STRUKTUR IN VSEBIN ZNASTVENEGA INFORMIRANJA V ARHIVISTIKI

Predpogoj izgradnje sistema znanstvenega informiranja s posebnim poudarkom na elektronskih oblikah arhivskega gradiva je podatkovni model, ki mora biti kompleksen, predvsem pa konsistenten za daljše časovno obdobje. Pri tem se postavi nekaj osnovnih problemov oz. dilem:

- sistem znanstvenega informiranja vzpostaviti kot samostojen informacijski sistem ali skladno izgraditi več med seboj povezanih informacijskih sistemov, ki bi sestavljali sistem znanstvenega informiranja na nivoju sekundarnega arhivskega podatkovnega potenciala tako za potrebe primarnih kot tudi aplikativnih in poizvedovalnih raziskav.
- Sistem primarnega arhivskega podatkovnega potenciala (npr. elektronski arhiv) vzpostaviti kot samostojno entiteto in ga s sistemom znanstvenega informiranja povezati v obliki referenc, ki jih bodo izvajali arhivisti, ali njegov podatkovni izveček samodejno vključiti v sistem znanstvenega informiranja).
- Vzpostaviti osnovno podatkovno strukturo znanstvenega informiranja v arhivistiki in razviti sistem preoblikovanja informacij iz znanstvenih v kulturne, upravne in druge pojavne oblike informacij.
- Vplivi različnih ločnic (digitalna, izobraževalna, kulturna itd.) na oblikovanje, izgradnjo, vzdrževanje in dolgoročno izvajanje znanstvenega informiranja v arhivistiki.
- Dolgoročna neodvisnost oblikovanja podatkovnih struktur znanstvenega informiranja od tehnološko-tehnične in komunikacijske infrastrukture.
- Permanentno izobraževanje arhivskih strokovnih delavcev v smislu zahtev kodeksa strokovne etike, upoštevanja medgeneracijske vzajemnosti in visoke stopnje profesionalnosti.

Ob zgoraj izpostavljenih problemih oblikovanja podatkovnih struktur in vsebin znanstvenega informiranja pa je potrebno opozoriti še na osnovno shemo zajemanja podatkov v določene standardne podatkovne strukture in njihovo transformacijo v oblike, ki predstavljajo informacije za različne profile uporabnikov.

Na podlagi doseženega razvoja informacijske tehnologije moremo sklepati, da bi zahteve po tehnološko-tehnični in komunikacijski osnovi za izgradnjo sistema znanstvenega informiranja lahko uresničili ob potrebnem finančnem vložku. Večji problem pa predstavlja samo zajemanje podatkov, ki so ga nekatere evropske arhivske službe, ki so imele relativno standardizirane podatkovne strukture v klasičnem (papirnem) arhivskem informacijskem sistemu, dale prenesti v okolja, ki so zagotavljala cenovno ugodne ustrezne človeške potenciale.

Vprašanja, ki se nanašajo na večjo tehnološko podporo tovrstnim aktivnostim, ostajajo odprta, odgovori pa so omejeni zgolj na sporadične rešitve, ki jih ni mogoče popolnoma implementirati na celoten sistem. Razlogov za to je več, izpostavimo pa naj samo tistega, ki je povezan z intelektualnimi in znanstvenimi potenciali, ki so potrebni za vzpostavitev sistema znanstvenega informiranja v arhivistiki.

9. SKLEPNA RAZMIŠLJANJA

S pojmom znanstveno informiranje v arhivistiki označujemo organizacijo in tiste aktivnosti, ki so potrebne, da postanejo velike količine znanstvenih informacij dostopne. Strokovnjaki s tega področja se tako ukvarjajo predvsem z vprašanji, kako omogočiti učinkovito izbiranje potrebnih znanstvenih informacij iz velike količine dostopnih informacij. Pri tem je pomembna ugotovitev, da informacije s področja arhivistike v segmentu zagotavljanja dostopnosti do arhivskega gradiva ne zastarajo, kot je to primer za druge vede, ali pa je cikel njihovega zastaranja relativno dolg. Pri tem se s stališča tehnološke podpore njihovim podatkovnim strukturam in zajetim vsebinam postavljajo mnoga vprašanja, predvsem pa zahteve po implementaciji

takšnih rešitev, ki bi omogočale njihovo dolgodobno uporabnost. Ker se znanstvene informacije širijo z objavljanjem, tudi preko svetovnega spleta, je potrebno tovrstnim arhivskim informacijam, ki imajo značilnosti znanstvenih informacij, zagotoviti ustrezno kvaliteto, kontekstnost, predvsem pa takšno organizacijo podatkov in takšna orodja, da bodo lahko posamezniki prihajali do enakih rezultatov pod enakimi pogoji poizvedovanja.

Arhivski strokovni delavci bodo lahko vzpostavili sistem znanstvenega informiranja v arhivistiki le, če bodo izpolnjeni določeni pogoji. Eden izmed njih pa je ta, da bo arhivistika izgradila potrebna metodološka, terminološka, organizacijska in druga izhodišča, na podlagi katerih bo svoje dosežke lahko promovirala kot rezultate znanstveno-raziskovalnega dela. Pri tem pa obstaja še pogoj, da je arhivske znanstvene informacije mogoče transformirati v različne druge oblike informacij s katerimi bodo lahko posamezniki v sodobni družbi zadovoljevali svoje informacijske potrebe na podlagi arhivskega gradiva.

10. VIRI IN LITERATURA

- Adamič, Š. *Četrto stoletje dejavnosti Inštituta za biomedicinsko informatiko Medicinske fakultete, Obletnice*. Pridobljeno 9.2.2009 s spletne strani <http://vestnik.szd.si/st2-4/st2-4-255-256>.
- Kožar, A. (2005). *Arhivistika u teoriji i praksi 2*. Tuzla: Arhiv Tuzlanskog kantona: Društvo arhivskih zaposlenika Tuzlanskog kantona.
- Kožar, A., Balta, I. (2003). *Pomoćne historijske nauke*. Tuzla: Arhiv Tuzlanskog kantona: Društvo historičara.
- Kožar, A., Balta, I. (2004). *Pomoćne historijske znanosti i arhivistika*. Tuzla: Arhiv Tuzlanskog kantona: Društvo historičara.
- Semlič Rajh, Z. (2003). *Pomen znanstveno raziskovalnega dela in mednarodnega sodelovanja za profesionalno delo v arhivih*. V: M. Novak ... [et al.] (ur.), *Hraniti in ohraniti; jubilejni zbornik* (str. 298–332). Maribor: Pokrajinski arhiv.
- Shvetsova-Vodka, G. N. (2008). *The place of the scientific discipline of documentation in the system of sciences*. *Scientific and Technical Information Processing*, Vol. 35, 1 (str. 39–43). Pridobljeno 9.2.2009 s spletne strani <http://www.springerlink.com/content/n535474600g22h1m/>.
- Šauperl, A. (2007). *Malo znane lastnosti klasifikacije - Kratek vpogled v teorijo klasifikacije in njeno uporabo v knjižničnih katalogih*. V: S. Tovšak ... [et al.] (ur.), *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja* (str. 83–95). Maribor: Pokrajinski arhiv.
- Šercar, T. M. (2005). *Ali Slovenija noče informacijske znanosti? Organizacija znanja*, 1. Pridobljeno 10.1.2009 s spletne strani http://home.izum.si/COBISS/OZ/2005_1/html/clanek_03.html.
- Škofljanec, J. (2003). *Arhivska stroka in informacijski sistem*. V: S. Tovšak ... [et al.] (ur.), *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja* (str. 241–256). Maribor: Pokrajinski arhiv.
- Tuđman, M. (1986). *Teorija informacijske znanosti*. Zagreb: OOUR Novinsko-izdavačka kuća.

SUMMARY

SCIENTIFIC INFORMATION IN ARCHIVAL SCIENCE

The term “scientific information in archival science” indicates organization and activities, which are related to the questions of how archivists can organize and make accessible a large quantity of scientific information. Special challenge in this frame is how to realize selection of needed scientific information from wholeness of accessible information.

Archival information with characteristics of scientific information has important characteristics for end users. They are not out-of-date even during the long period. Because of that, many questions are related to the data structures and their technology support. Special challenge is implementation of that kind of solution, which will make their long-term applicability possible.

It is known, that the scientific information has different possibilities of dissemination - also over the WWW environment. So the archival scientific information must have in acquisition state adequate characteristics. They must assure the corresponding quality, exact content and context, possibilities of different views, inquiries etc. They must also have complex data organization and related tools for data management, so that the users can get the same results by identical conditions of inquiries.

Archivists can establish a system of archival scientific information in the archival science only under defined conditions. One of them is that the archival science should develop necessary methodological, terminological, organizational and other needed platforms. On that starting point archival science can promote the results of one's own scientific research work. For real use they must fulfill another condition. One of them is that archival information should have the possibilities for real transformation in different formats. Only with transformed information can individuals satisfy their own information needs on the base of archival material in modern society.